Michał Ostapiuk

Olsztyńskie ślady „Łupaszki”

recenzja naukowa: dr hab. **Piotr Niwiński**, prof. UG

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Delegatura w Olsztynie

POLSKIE RADIO OLSZTYN

Z Wileńszczyzny do „komunistycznej Polski”

Latem 1944 r. Wileńszczyzna została podbita przez Armię Czerwoną – ta od wieków polska kraina znalazła się kolejny raz pod sowiecką okupacją. Okręg AK Wilno, pomimo dużej skali „czerwonego” terroru, kontynuował działalność obliczoną na odzyskanie niepodległości. Ujawnienie się podczas lipcowych walk części struktur okręgu pozwoliło w szybkim czasie sowieckiemu aparatowi represji przeprowadzić wiele akcji, które w konsekwencji doprowadziły do częściowej dekompozycji ogniw Okręgu AK Wilno, a przed **ppłk. Antonim Olechnowiczem „Pohoreckim”** – komendantem wileńskiego okręgu – postawiły niezwykle trudne zadanie przemodelowania dotychczasowej pracy podległych struktur. W kwietniu 1945 r. z Wileńszczyzny włączonej do Związku Sowieckiego rozpoczęto ewakuację elementów Okręgu AK Wilno. Poszczególne komponenty wileńskiej AK spływały na tereny komunistycznej Polski i na jej obszarze kontynuowały działalność konspiracyjną. Początkowo skupiono się na działaniach wywiadowczych oraz propagandowych, skierowanych przeciwko instalującemu się w Polsce komunistycznemu reżimowi. Polska Partia Robotnicza (PPR) monopolizowała władzę wbrew powszechnemu oporowi. Podkreślmy, że społeczeństwo polskie cechowało się silnym antykomunizmem. W okresie przedwojennym na obszarze II Rzeczypospolitej podjęto wiele antykomunistycznych społeczno-politycznych inicjatyw, które kontynuowało, w warunkach okupacji niemieckiej, **Polskie Państwo Podziemne (PPP)**. Dla ogółu narodu polskiego walka z narzuconą Polsce „czerwoną” władzą była działaniem naturalnym i mającym cechy samoobrony, dlatego też żołnierze antykomunistycznego podziemia (współcześnie określani mianem Żołnierzy Wyklętych) cieszyli się masowym poparciem polskiego społeczeństwa.

Polskie Państwo Podziemne

Centralna prasa Polski Podziemnej wobec komunistów polskich 1939–1945

Antykomunizm Polaków w XX wieku

Polish anti-communism in the 20th Century

ppłk. Antoni Olechnowicz „Pohorecki”

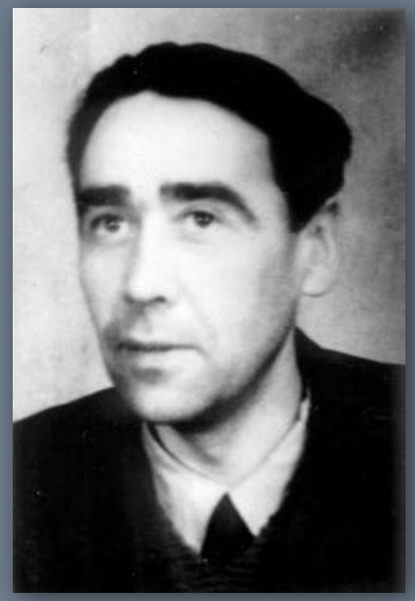

Biogram

Film

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Delegatura w Olsztynie

POLSKIE RADIO OLSZTYN

Historyczny Leksykon IPN – audycje

„Łupaszka”

Major Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka”, legendarny komendant 5. Wileńskiej Brygady AK (5. Brygada) należał do grona najwybitniejszych partyzanckich dowódców polskiego podziemia niepodległościowego. Pierwsze militarne doświadczenia zdobył przed wybuchem II wojny światowej – służył jako oficer w Wojsku Polskim (WP). Po wrześniowej klęsce działał w wileńskiej konspiracji niepodległościowej, a we wrześniu 1943 r. objął dowodzenie oddziałem partyzanckim, który rozbudował do stanu brygady (5. Brygada). Dowodzeni przez „Łupaszkę” partyzanci walczyli z okupującymi Wileńszczyznę Niemcami i Litwinami oraz z grasującymi w terenie sowieckimi partyzantami, którzy nie tylko terroryzowali ludność cywilną, ale i szarpali struktury PPP. „Łupaszka” poprowadził swoich podkomendnych do wielu błyskotliwych zwycięstw, m.in. 31 stycznia 1944 r. pod Worzianami 5. Brygada rozbiła niemiecko-ukraińską kompanię prowadzącą antypartyzanckie działania. W lipcu 1944 r. na Wileńszczyznę wkroczyła Armia Czerwona. 5. Brygada, która zwalczała Sowietów, rozpoczęła marsz na zachód. „Łupaszka” starał się w ten sposób ocalić swych podkomendnych przed sowieckimi represjami. Mimo szybkiego tempa marszu, Sowieci w Puszczy Grodzieńskiej osaczyli szwadrony brygady. „Łupaszka” podzielił oddział na niewielkie grupy. Część partyzantów powróciło na Wileńszczyznę, inni podążyli na zachód. Partyzancka grupa, w której znajdował się rotmistrz, dotarła na Białostocczyznę. Dowódca 5. Brygady podporządkował się rozkazom Komendy Okręgu (KO) AK Białystok. Wiosną 1945 r. odtworzył brygadę i rozpoczął walkę z okupującymi Polskę Sowietami i przedstawicielami budowanego na bagnetach Armii Czerwonej komunistycznego reżimu. We wrześniu 1945 r. w związku z przekształcaniem białostockich poakowskich struktur w Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość, w ramach którego nie przewidywano prowadzenia walki zbrojnej, otrzymał rozkaz zdemobilizowania 5. Brygady. Po oficjalnym rozwiązaniu oddziału wyjechał na Pomorze i tam podporządkował się KO AK Wilno.

ppor. Lucjan Minkiewicz „Wiktor”

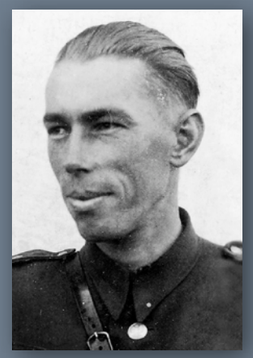

Włączenie się w prace okręgu mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”, zintensyfikowało jego dotychczasową działalność, ponadto „Łupaszka” rozpoczął w ramach Okręgu AK Wilno działalność bojową, która była prowadzona przez patrole dywersyjne, odtworzoną 5. Brygadę oraz 6. Wileńską Brygadę AK (6. Brygada). Major budowane przez siebie struktury opierał na byłych podkomendnych i przybyłych na tereny „komunistycznej Polski” dawnych żołnierzach Okręgu AK Wilno. Część z tych ludzi przebywała w Olsztynie i na terenie miasta realizowała zadanie powierzone im przez „Łupaszkę”.

Olsztyn pełnił funkcję stolicy Okręgu Mazurskiego, którego zarządcą był komunistyczny kacyk Jakub Prawin. W końcu maja 1946 r. okręg został przekształcony w województwo olsztyńskie. Reżimowe władze na włączonym do komunistycznego państwa obszarze Warmii i Mazur zbudowały potężny aparat represji, którego trzon stanowił Urząd Bezpieczeństwa (UB), Milicja Obywatelska (MO) oraz Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW). Zniszczone działaniami wojennymi ziemie były widownią budowy opartego na przemocy komunistycznego ustroju. Sowieci i ich polscy kolaboranci (**spod znaku PPR, MO, ORMO, UB**) dopuścili się licznych zbrodni, których ofiarą padała nie tylko ludność niemiecka, ale i polska (w tym Warmiacy i Mazurzy). W tych warunkach pojawienie się na Warmii i Mazurach patroli dywersyjnych, a następnie szwadronów 5. Brygady dodawało społeczeństwu otuchy, zaś dla funkcjonariuszy komunistycznego aparatu represji stanowiło jasny sygnał, że nie mogą czuć się bezkarni.

mjr Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka”

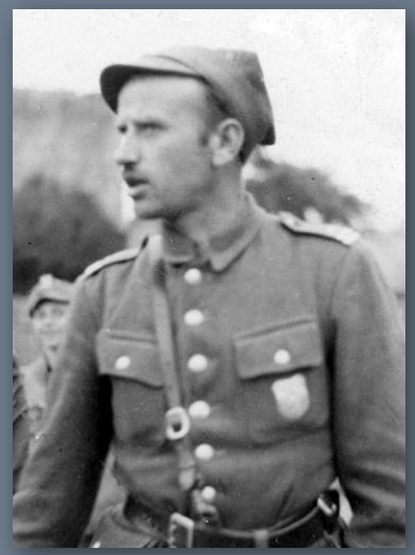

Film

Polska Partia Robotnicza

Polska Partia Robotnicza 1944–1948. Studia i szkice

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Delegatura w Olsztynie
POLSKIE RADIO OLSZTYN
Historyczny Leksykon IPN – audycje

Olsztyńskie punkty

W związku z działalnością patroli dywersyjnych, których głównym zadaniem było pozyskiwanie środków finansowych, w Olsztynie zaczęli pojawiać się żołnierze „Łupaszki". Z olsztyńskich konspiracyjnych lokali korzystał **ppor. Zdzisław Badocha „Żelazny"** – jeden z najskuteczniejszych oficerów liniowych wileńskiej AK. „Żelazny" utrzymywał kontakty z rodzeństwem Symonowiczów: Norbertem, Haliną i Bogumiłą, a ich mieszkanie położone przy ul. Moniuszki 11/6 pełniło funkcję „przechowalni" żołnierzy Okręgu AK Wilno. Olsztyńskie lokale wileńskiej AK były uznawane przez „Żelaznego" za bezpieczne i zapewne dlatego sylwestra 1945 r. spędził u pochodzącej z Nowych Święcian, a zamieszkującej w Olsztynie, Genowefy Barbaszyńskiej. Na początku 1946 r. ppor. Badocha, w stolicy Okręgu Mazurskiego, spotkał **Danutę Siedzikównę „Inkę"**, byłą sanitariuszkę 5. Brygady, którą poznał latem 1945 r. na Białostocczyźnie. „Inka" po rozwiązaniu we wrześniu 1945 r. oddziału „Łupaszki" ukrywała się przed komunistami w Miłomłynie, gdzie była pracownicą Lasów Państwowych. Siedzikówna nie nawiązała kontaktów konspiracyjnych, a do Olsztyna przyjeżdżała służbowo. Spotkanie „Inki" z „Żelaznym" było przypadkowe i w konsekwencji zdeterminowało jej dalsze losy. „Żelazny" w trakcie krótkiej rozmowy zanotował jej miłomłyński adres, a następnie przekazał go „Łupaszce", który postanowił włączyć sanitariuszkę w prace wileńskiego okręgu. Młoda i ideowa dziewczyna, którą niewątpliwie była Siedzikówna, początkowo wykonywała misje łącznikowe, a od wiosny 1946 r., po odtworzeniu 5. Brygady, zapewniała medyczną opiekę żołnierzom szwadronu „Żelaznego". Dowódca pododdziału, w którym służyła „Inka", został 10 czerwca 1946 r., podczas starcia z funkcjonariuszami tworzącymi komunistyczną grupę operacyjną, postrzelony. Stan ppor. Badochy był bardzo poważny i wymagał leczenia. Kurację zorganizowano w leżącym w pobliżu Sztumu majątku Czernin. 28 czerwca 1946 r. dworek został otoczony przez milicjantów. „Żelazny" próbował wyrwać się z okrążenia, niestety, nie udało mu się to, zginął w walce. Sierżant Olgierd Christa "Leszek", zastępca "Żelaznego", który nie wiedział o śmierci dowódcy, był zaniepokojony jego przedłużającą się nieobecnością i dlatego w połowie lipca 1946 r. wysłał „Inkę" z misją ustalenia przyczyn opóźnienia powrotu do oddziału ppor. Badochy. Sanitariuszka udała się do Malborka, gdzie uzyskała informacje o śmieci „Żelaznego", nie była jednak przekonana o ich prawdziwości i postanowiła zweryfikować ich rzetelność w Olsztynie u Norberta Symonowicza „Stopki", który utrzymywał z „Żelaznym" regularny kontakt. Poszła do mieszkania „Stopki" (ul. Moniuszki 11/6), ale nie zastała tam gospodarza. Został on aresztowany przez UB. „Inka" z Olsztyna wyruszyła w swą ostatnią ziemską podróż - podążyła do Gdańska-Wrzeszcza. 20 lipca 1946 r. została aresztowana przez funkcjonariuszy gdańskiego UB. Komuniści niespełna osiemnastoletnią „Inkę" zamordowali 28 sierpnia 1946 r.

Danuta Siedzikówna „Inka"

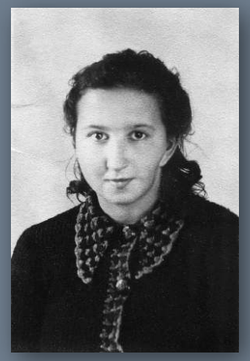

Biogram

ppor. Zdzisław Badocha „Żelazny"

„Żelazny" od „Łupaszki". Ppor. Zdzisław Badocha (1925–1946)

Biogram

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Delegatura w Olsztynie

POLSKIE RADIO OLSZTYN

Historyczny Leksykon IPN – audycje

Olsztyńskie punkty

Podporucznik Feliks Selmanowicz „Zagończyk”, dowódca dwóch grup dywersyjnych okręgu, posiadał w Olsztynie kilka punktów, dzięki którym możliwe było przeprowadzenie czterech akcji ekspropriacyjnych. Najchętniej korzystał z lokalu położonego przy ul. Koszarowej 2/24, należącego do Józefa i Marii Mordasów, kolejny należał do Ludwika Kozłowskiego i mieścił się przy ul. Żeromskiego 25 (na piętrze). „Zagończyk” szczególnie mocno cenił mieszkanie Antoniego Możejki i Jana Brysia „Szczapy”, które znajdowało się przy ul. Żeromskiego 9/4. „Szczapa” poza tym, że prowadził konspiracyjny lokal, był członkiem patrolu dywersyjnego „Zagończyka” i uczestniczył w działaniach ekspropriacyjnych.

Poza wymienionymi lokalami, które stanowiły oparcie dla patroli ppor. Selmanowicza, w Olsztynie znajdowało się jeszcze kilka punktów wykorzystywanych przez podkomendnych „Łupaszki”. U Marii Podowskiej (ul. Kościuszki 32/8) przechowywano ulotki antykomunistyczne, podobną funkcję pełnił lokal Romualda Skoczki (al. Przyjaciół 19), który był zatrudniony jako inspektor w Radzie Narodowej i prowadził wywiad na rzecz Okręgu AK Wilno. Funkcję miejskiego punktu medycznego 5. Brygady pełnił lokal położony przy ul. Żeromskiego 5, który należał do Józefy Jambułówny, która zaopatrywała partyzantów w lekarstwa, a w razie potrzeby zapewniała im bezpieczne kwatery. Na tej samej ulicy (pod nr. 11/3) mieszkała Józefa Jacyk-Szumska, która współpracowała z komórką legalizacyjną wileńskiego okręgu AK. U Jacyk-Szumskiej stworzono punkt dystrybucji sfałszowanych, przez „legalizację”, dokumentów, które umożliwiały wileńskim konspiratorom prowadzenie pracy niepodległościowej. Jacyk-Szumska poza działaniami na rzecz komórki legalizacyjnej zapewniała kwatery podkomendnym „Łupaszki” i żołnierzom, współpracującej z nimi Bojowej Grupy Armii (BOA) dowodzonej przez **Stefana Pabisia**. W Olsztynie, w jednym z lokali por. „Zagończyka”, powielano ulotki. Janina Wasiłojć „Jachna”, żołnierz Okręgu AK Wilno, po latach wspominała: „Kiedyś zabrał nas »Zagończyk« do Olsztyna. Tam też odbijaliśmy ulotki. Miałam taką przygodę. W mieszkaniu, gdzie »Zagończyk« miał swój punkt, schował w piecu kaflowym pozwijane w rulony pieniądze. Kiedy pocięliśmy ulotki, ja wszystkie ścinki, które zostały, wrzuciłam do pieca i podpaliłam, nie wiedząc, że w środku są pieniądze. Na szczęście, któryś z chłopaków, widział jak »Zagończyk« je tam wkładał. Wyrzuciliśmy palący się papier i tylko kilka banknotów było podpalonych”.

Przechowywaniem ulotek zajmował się również Witold Rychter „Jesion” zamieszkały przy ul. Kościuszki 32, zaś kolportaż podziemnych wydawnictw prowadził Jan Burak (zamieszkały przy ul. Grunwaldzkiej 32).

ppor. Feliks Selmanowicz „Zagończyk”

Biogram

Stefan Pabiś „Stefan”

Biogram

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Delegatura w Olsztynie
POLSKIE RADIO OLSZTYN
Historyczny Leksykon IPN – audycje

Olsztyńskie działania patroli dywersyjnych

Patrole dywersyjne sformowane z rozkazu „Łupaszki" dokonały, w podległych komunistom instytucjach, wielu akcji ekspropriacyjnych. Zdobyte w ich wyniku środki pieniężne przeznaczono na druk materiałów propagandowych oraz na sfinansowanie, prowadzonej przez 5. Brygadę działalności partyzanckiej. Pierwszą akcją żołnierzy Okręgu AK Wilno zrealizowaną w Olsztynie, a obliczoną na zdobycie środków pieniężnych była rekwizycja 20 tys. zł z kasy Dyrekcji Lasów Państwowych. Akcją dowodził „Żelazny" i miała ona miejsce najprawdopodobniej w grudniu 1945 r.

Działalność dywersyjnego patrolu „Zagończyka", któremu „Łupaszka" jako rejon działania przydzielił teren Warmii i Mazur, nie ominęła Olsztyna. Do pierwszej dużej akcji w tym mieście, przeprowadzonej przez podkomendnych ppor. Selmanowicza, doszło 29 marca 1946 r. około godz. 14.30. Celem działania patrolu, w skład którego, poza dowódcą, wchodzili: Tadeusz Majewski „Tadek", Bolesław Turwid „Bolek" oraz Leszek Krzywicki „Leszek" stał się, położony przy ul. Grunwaldzkiej 45, Państwowy Monopol Spirytusowy (PMS). Przebieg akcji zakończył się pełnym powodzeniem. Zarekwirowano około 54 tys. zł i bezpiecznie powrócono do Trójmiasta. Do kolejnej wizyty patrolu „Zagończyka" w Olsztynie doszło w kwietniu 1946 r. Grupa dywersyjna w nieco zmienionym składzie („Leszka" zastąpił Jerzy Dulko „Jurek") zatrzymała się przy ul. Żeromskiego 9 w mieszkaniu Jana Brysia „Szczapy", który wskazał cel akcji. Tym razem pieniądze zarekwirowano u Leona Przybylskiego, skarbnika Związku Zawodowego Pracowników Państwowych. Akcję przeprowadzono w budynku przy ulicy Orkana 18 – wileńscy konspiratorzy zdobyli około 21 tys. zł. Członkowie patrolu, aby zaoszczędzić Przybylskiemu kłopotów, na adres siedziby spółdzielni przesłali pokwitowanie, ponadto do przesyłki dołączyli kartkę, w której przeprosili za obcesowe obejście się z kasjerem, którego uważali za członka PPR, a jak się dowiedzieli po akcji, nie była to prawda.

„Szczapa", który na co dzień mieszkał w Olsztynie, wyszukał kolejny cel akcji. Tym razem patrol w okrojonym składzie przystąpił do działania 17 maja 1946 r. W „eksie" wzięli udział „Tadek" i „Jurek". Dywersanci podlegli „Zagończykowi" zarekwirowali na ul. Tartacznej, u skarbnika Państwowego Urzędu Repatriacyjnego (PUR), około 95 tys. zł. Zdobyta kwota była poważna, a jej „pozyskanie" należy uznać za znaczny sukces, choć nie był on w historii prowadzonych akcji największy, ponieważ ponad miesiąc później, tj. 24 czerwca 1946 r., około godz. 13.00, trzyosobowa grupa dywersyjna („Szczapa", „Jurek" i N.N. „Zbyszek"), ubrana w mundury „ludowego" Wojska Polskiego dokonała akcji rekwizycyjnej w położonej przy alei Wojska Polskiego 62/63 hurtowni „Społem". „Szczapa", „Jurek" i „Zbyszek" zdobyli wówczas około 800 tys. zł.

Była to ostatnia akcja patrolu dywersyjnego w Olsztynie. 17 lipca 1946 r. ppor. Selmanowicz został aresztowany przez UB. Stracono go wraz z „Inką" 28 sierpnia 1946 r. w gdańskim więzieniu. W roku 1946 większość olsztyńskich lokali wykorzystywanych przez wileńskich konspiratorów została zdekonspirowana, a pracujący w nich na rzecz niepodległości ludzie aresztowani. Po brutalnych śledztwach trafiali na lata do komunistycznych więzień.

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Delegatura w Olsztynie
POLSKIE RADIO OLSZTYN
Historyczny Leksykon IPN – audycje

Olsztyńskie ślady „Łupaszki”

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Delegatura w Olsztynie

POLSKIE RADIO OLSZTYN

Historyczny Leksykon IPN – audycje

1. Lokal konspiracyjny prowadzony przez Norberta, Halinę i Bogumiłę Symonowiczów położony przy ul. Moniuszki 11/6.

2. Punkt kontaktowy, prowadzony przez Józefa i Marię Mordasów, położony przy ul. Koszarowej 2/24. Mieszkanie Mordasów wykorzystywał najczęściej por. Feliks Selmanowicz „Zagończyk”.

3. Kolejny konspiracyjny lokal „Zagończyka” znajdował się przy ul. Żeromskiego 25.

4. W celach konspiracyjnych wykorzystywano również lokal członka patrolu dywersyjnego Jana Brysia „Szczapy”, który mieszkał w Olsztynie na ul. Żeromskiego 9/4.

5. W położonym przy ul. Kościuszki 32/8 mieszkaniu Marii Podowskiej przechowywano antykomunistyczne ulotki wydrukowane przez podkomendnych „Łupaszki”.

6. Komórki propagandowe podległe mjr. Szendzielarzowi korzystały również z punktu Romualda Skoczki, który znajdował się przy Alei Przyjaciół 19.

7. Na ul. Żeromskiego 11/3 partyzanci „Łupaszki” posiadali punkt legalizacyjny prowadzony przez Józefę Jacyk-Szumską. Zagrożeni aresztowaniem partyzanci otrzymywali tu dokumenty, które umożliwiały im zalegalizowanie się w komunistycznej rzeczywistości.

8. Konspiracyjne ulotki na terenie Olsztyna przechowywano również w mieszkaniu Jana Buraka (ul. Grunwaldzka 32).

9. Wydawnictwa niepodległościowe przechowywał zamieszkały przy ul. Kościuszki 32 Witold Rychter „Jesion”, dawny partyzant 4. Wileńskiej Brygady AK.

10. Pierwszą akcją przeprowadzoną w Olsztynie przez podkomendnych "Łupaszki" była, dokonana w grudniu 1945 r., rekwizycja pieniędzy. Z kasy Dyrekcji Lasów Państwowych (Al. Wojska Polskiego 13) dowodzeni przez „Żelaznego” konspiratorzy zarekwirowali 20 tys. zł.

11. 29 marca 1946 r. patrol dywersyjny „Zagończyka” dokonał akcji ekspropriacyjnej w położonym przy ul. Grunwaldzkiej 45 Państwowym Monopolu Spirytusowym.

12. Ulica Orkana 18 – miejsce akcji rekwizycyjnej przeprowadzonej w kwietniu 1946 r.

13. Aleja Wojska Polskiego 62/63 – miejsce akcji ekspropriacyjnej przeprowadzonej w hurtowni Spółdzielni „Społem”.

Obszar działania 5. Wileńskiej Brygady AK

Województwo olsztyńskie w 1946 r.

Olsztyńskie ślady „Łupaszki”

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Delegatura w Olsztynie

POLSKIE RADIO OLSZTYN

Historyczny Leksykon IPN – audycje

5. Wileńska Brygada AK na Warmii i Mazurach

Prezentowana mapa przedstawia zasięg działań 5. Brygady, które ta partyzancka jednostka prowadziła w 1946 r. na terenach ówczesnego województwa olsztyńskiego. 5. Brygadę odtworzono wiosną 1946 r. i początkowo w jej skład wchodziły dwa szwadrony, liczące po ok. 20 partyzantów, których dowódcami byli: ppor. Zdzisław Badocha „Żelazny” (5. szwadron) oraz ppor. Henryk Wieliczko „Lufa” (4. szwadron). W początkach czerwca 1946 r. utworzono kolejny 3. szwadron, nad którym komendę objął ppor. Leon Smoleński „Zeus”. Lotne pododdziały 5. Brygady przyjęły dynamiczną taktykę prowadzenia walki. Niewielkie szwadrony pokonywały dziennie bardzo długie dystanse, często wykorzystując pojazdy mechaniczne. Doskonale wyszkoleni partyzanci paraliżowali instrumenty komunistycznej władzy i na terenach ówczesnego województwa olsztyńskiego 5. Brygada dokonała wielu akcji zbrojnych wymierzonych w komunistyczny aparat represji. Wymieńmy najważniejsze:

1. 8 czerwca 1946 r. – szwadron dowodzony przez „Lufę” rozbroił posterunek MO w Miłomłynie (pow. ostródzki).
2. 23 czerwca 1946 r. – szwadrony „Zeusa” i „Lufy” w okolicach Czarnego Pieca (pow. szczycieński) rozbiły, osłanianą przez 10-osobowy oddział komunistycznego wojska, propagandową grupę PPR.
3. 26 czerwca 1946 r. – we wsi Kot (pow. nidzicki) partyzanci 4. szwadronu zlikwidowali funkcjonariusza UB Zbigniewa Urlicha.
4. 27 czerwca 1946 r. – w miejscowości Jedwabno (pow. szczycieński) partyzanci szwadronu „Lufy” zastrzelili funkcjonariusza UB Marka Wysockiego.
5. 28 czerwca 1946 r. – w Dębowcu (pow. szczycieński) pododdział ppor. Wieliczki zlikwidował Andrzeja Rzeczkowskiego, który był pracownikiem UB.
6. 30 czerwca 1946 r. – 3. szwadron rozbroił posterunek MO i rozbił lokal wyborczy w Stawigudzie (pow. olsztyński), ponadto partyzanci zlikwidowali funkcjonariusza UB Czesława Krawula.
7. 11 lipca 1946 r. – partyzanci pododdziału „Zeusa” zlikwidowali w leśniczówce Śmieszny Kąt trzech funkcjonariuszy ostródzkiego UB.
8. 28 października 1946 r. – szwadron „Lufy” rozbroił w Rozogach i Lipowcu (pow. szczycieński) posterunki MO. Za wycofującymi się partyzantami wyruszyła grupa operacyjna UB/MO, która w wyniku zasadzki – na drodze Jedwabno-Wielbark – została rozbita przez podkomendnych „Lufy”.

5. Brygada działalność bojową zakończyła na początku 1947 r.

Miejsca pamięci

Województwo warmińsko-mazurskie

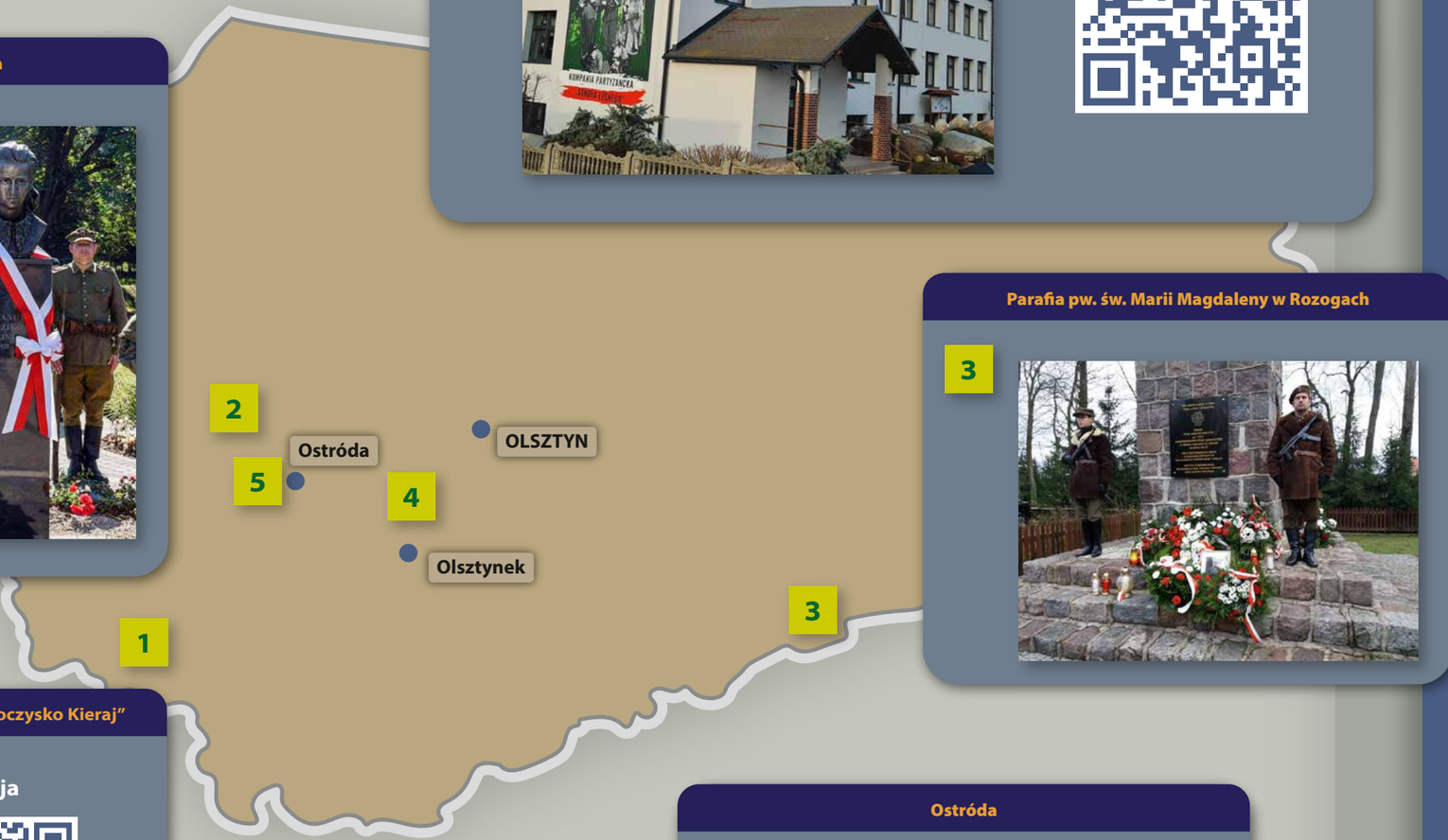

Zespoł Szkół im. Władysława Jagiełły w Kurzętniku

1

Film

Miłomłyn

2

Parafia pw. św. Marii Magdaleny w Rozogach

3

Ścieżka historyczna „Uroczysko Kieraj"

4

Informacja

Ostróda

5

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ
Delegatura w Olsztynie

POLSKIE RADIO OLSZTYN

Historyczny Leksykon IPN – audycje

Pamięć w przestrzeni publicznej

Na terenach województwa warmińsko-mazurskiego pamięć o walce żołnierzy antykomunistycznego podziemia jest silna. W wielu miejscowościach powstały różnorodne w swej formie upamiętnienia, które w przestrzeni publicznej, symbolizują etos niepodległościowej walki. Wśród licznych inicjatyw na szczególną uwagę zasługuje, odsłonięty 17 września 2021 r., namalowany na budynku **Zespołu Szkół im. Władysława Jagiełły w Kurzętniku**, mural. Grafika przedstawia partyzantów służących w kompanii partyzanckiej „Sokoła Leśnego" (III batalion „Znicz" AK-ROAK). Oddział „Sokoła Leśnego" (por. Stanisław Balla) był obok 5. Wileńskiej Brygady AK jednym z najskuteczniejszych oddziałów walczących z komunistami na terenach m.in. dawnego województwa olsztyńskiego. Mural powstał dzięki zaangażowaniu, w projekt, dyrektor ZS w Kurzętniku, Jolanty Paplińskiej oraz prezesa Stowarzyszenia Reduta Tradycji i Historii Ziemi Lubawskiej, Rafała Tesmera. Plastyka umieszczona na szkolnym budynku przykuwa uwagę atrakcyjną formą, ponadto nocą jest iluminowana. Kurzętnicki mural należy uznać za jedno z najciekawszych upamiętnień Żołnierzy Wyklętych, które funkcjonuje na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego.

Kolejną bardzo atrakcyjną formę patriotycznej symbolizacji przestrzeni publicznej stanowi umieszczone w 2016 r., **w centrum Miłomłyna** popiersie Danuty Siedzikówny „Inki". Walkę szwadronów „Łupaszki" na terenach Warmii i Mazur przypomina m.in. umieszczona na terenie **parafii pw. św. Marii Magdaleny w Rozogach**, tablica poświęcona ppor. Henrykowi Wieliczce „Lufie". Inicjatorem jej odsłonięcia był Robert Jamroz, członek Stowarzyszenia im. 5. Wileńskiej Brygady AK oraz olsztyńska Delegatura IPN, której pracami kierował dr. hab. Karol Sacewicz. Tablicę posadowiono dzięki zaangażowaniu i życzliwości proboszcza Józefa Midury. Ponadto olsztyńska Delegatura IPN włączyła się w **inicjatywę leśników z Nadleśnictwa Jagiełek**. Pomysł pracowników nadleśnictwa zaowocował umieszczeniem w 2018 r. w miejscu nieistniejącej już leśniczówki Kieraj kapliczki i pamiątkowej tablicy, która przedstawia historię pobytów pododdziałów 5. Brygady w leśniczówce.

Odnotujmy, że jednym z pierwszych działań przywracających, w woj. warmińsko-mazurskim, pamięć o partyzantach „Łupaszki" było odsłonięcie tablicy poświęconej 5. Brygadzie **w ostródzkim kościele pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny**. Motorem podjętych w 2003 r. działań byli Ryszard Bogucki i Wojciech Gudaczewski. W ostródzkich uroczystościach wziął udział dowódca 1. szwadronu 5. Brygady, por. Zygmunt Błażejewicz „Zygmunt".

Poza wymienionymi, na terenie naszego województwa, znajduje się wiele innych upamiętnień, które wśród młodzieży kształtują patriotyczne postawy.